

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. д-р Мирослав Митъов Димитров, ЮФ при УНСС - вътрешен член на научно жури, определено със Заповед № 528/28.02.2024 г. на Зам. ректора по НИД на УНСС за защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, по професионално направление 3.6 Право, докторска програма „Гражданско и семейно право”

Тема на дисертационен труд: Право на напускане на съдружник в ООД и правни последици от упражняването му

Автор: Георг Росен Шиков

1. Кратка информация за процедурата и за докторанта

Със заповед № 528/28.02.2024 г. на Зам. ректора по НИД на УНСС, издадена по предложение на Факултетния съвет на ЮФ (Протокол № 1/16.02.2024 г.), съм определен за вътрешен член на научното жури в процедурата за публична защита на дисертационен труд на тема „Право на напускане на съдружник в ООД и правни последици от упражняването му” с автор Георг Росен Шиков – редовен докторант по докторска програма „Гражданско и семейно право” към катедра „Частноправни науки” на ЮФ при УНСС.

Дисертантът Георг Шиков е роден през 1993 г.. Завършва висшето си образование в Юридическия факултет на УНСС през 2017 г., където се дипломира с отличен успех (среден успех от следването 5.86 и среден успех от държавните изпити – 6.00), като придобива магистърска степен по специалност „Право“. По време на следването си в ЮФ при УНСС се отличава като един от най-изявените студенти – участник е в първия отбор на ЮФ при УНСС в престижното международно състезание по международен търговски арбитраж и международно търговско право „Willem C. Vis 2017“, финалист е на Националното състезание по гражданско и търговско право 2017“, носител е на наградата „Студент на годината за 2017 г.“ в категориите „Магистър“ и „Правни науки“. Още като студент проявява ясно изразен интерес към научни правни изследвания, който се обективира в пет публикувани статии в периода 2015-2017 г., в т.ч. и един сигнал (в съавторство с Тенев, Д.) до Върховния касационен съд на РБ за противоречива съдебна практика по въпроса „Допустимо ли е встъпване на съдружник или акционер като трето лице-помагач на страната на ответното търговско дружество в производството по иск с правно основание чл. 74 от Търговския закон“. Взема учас-

тие и в три научни конференции с изнесени научни доклади. Паралелно с тези си научни изяви се включва в стажантските програми на ЮФ в Софийски районен съд (2014-2015 г.) и Административен съд София – град (2015 г.). Още като студент работи и като адвокатски сътрудник в адвокатска кантора, а от 2018 г. след завършване на юридическото си образование е вписан като адвокат в Софийска адвокатска колегия.

След успешен кандидат-докторантски конкурс, проведен през м. февруари 2020 г., със Заповед № 962/30.04.2020 г. Георг Шиков е зачислен като докторант в професионално направление 3.6 Право, докторска програма по „Гражданско и семейно право“ към катедра „Частноправни науки“ на ЮФ при УНСС, редовна форма на обучение, с научен ръководител доц. д-р Иван Цветанов Иванов. По време на обучението си докторантът е изпълнил всички задачи, заложи в индивидуалния му учебен план, като е положил изпитите (докторантски минимума) с отличен успех и е направил необходимия брой публикации съгласно нормативните изисквания за наукометричните показатели. Представил е проект за дисертационен труд, който е обсъден на заседание на Катедра „Частноправни науки“, проведено на 08.02.2024 г. На заседанието представеният от дисертанта Георг Шиков проектът за дисертационен труд е оценен положително и е взето решение за насочването му към публична защита пред научно жури.

Едновременно с обучението си първоначално като студент, а впоследствие като докторант и работата си като юрист-практик, дисертантът Георг Шиков проявява впечатляваща публикационна активност – общо 13 статии в научни списания и доклади, представени на научни конференции и впоследствие издадени в сборници (първите му публикации са от 2015 г., когато е още студент). А от зачисляването си в докторантура до сега той е публикувал 9 статии, като значителна част от неговите публикации са свързани с темата на дисертационния му труд. Дори тази кратка биографична и професионална справка показва, че дисертантът забележително бързо се е утвърдил като юрист-практик от една страна и от друга страна като млад учен-изследовател в областта на частното право с изявени интереси в сферата на Търговското право и в частност – Дружественото право.

2. Обща характеристика на дисертационния труд - актуалност, значимост, структура, методи на изследване и съдържание на дисертационния труд

2.1. Актуалност и значимост

Темата на дисертационния труд е подбрана сполучливо и ясно очертава предмета на научното изследване. Тя е дисертабилна и има научно и практическо измерение – изясняване на правната същност на правото на напускане, реда за упражняването му и правните после-

дици от напускането от една страна, а от друга – анализирани на множеството практически проблеми, които упражняването на правото на напускане поставя. Темата е и безспорно актуална. Причините за това са основно две. Работата е посветена на непроучена в рамките на дисертационно или монографично научно изследване тема поне в българската правна литература. Само по отделни проблеми, свързани с прекратяване на членството на съдружник в ООД са публикувани статии. Тя е безспорно актуална и поради това, че напускането на съдружник в ООД и прекратяване на членството му на това основание е често срещано в практиката, като същевременно предизвиква множество спорове, които много често са отнасяни за решаване в съда. Именно тази актуалност на темата вероятно е провокирала автора да пристъпи към цялостен анализ на правото на напускане на съдружник в ООД, предпоставките и реда за неговото упражняване и последици. Актуалността на дисертационното изследване и изложените в него оригинални тези, обосновани от автора, налагат извода, че представената дисертация представлява научна новост в българската правна доктрина.

2.2. Структура на дисертационния труд и методи на изследване

Дисертационният труд е разработен в съответствие с изискванията на чл. 27 от Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България. Структуриран е правилно и балансирано. Отделните части следват логично една след друга, като е постигната смислова цялост и завършеност на изложението. То се състои от увод, три глави, заключение и библиография (списък на използваната литература). Дисертацията като обем покрива обичайния такъв и възлиза на общо 262 страници, от които 247 стр. са с чисто научно съдържание. Направени са 480 бележки под линия, при това не самоцелни, а насочени към съответния конкретен, обсъждан в основния текст, проблем. Използваният научен апарат обхваща общо 126 заглавия на учебни курсове, монографии, статии, студии и други източници на български и чужди езици (английски и немски). Критично е анализирана и съдебната практика най-вече на ВКС по изследваните от автора въпроси. В края на изложението след заключението систематизирано са представени авторовите предложения за усъвършенстване на законодателството (*de lege ferenda*) с конкретни формулировки на нормативни текстове.

В изследването си авторът е боравил с множество научни методи. Наред с класическите методи за научни изследвания - анализ, синтез, индукция, дедукция и традиционния в областта на правото правно-догматичен подход, изразяващ се в познатите и широко практикувани способности за тълкуване на правните разпоредби (логическо, систематично, телеологическо и др.), авторът умело е използвал също правноисторическия и сравнителноправния метод, чрез които от една страна се изясняват обсъжданите в работата проблемни моменти

на напускането на съдружник в ООД, а от друга страна те подпомагат автора да аргументира поддържаните от него в дисертацията тези.

2.3. Съдържание на дисертационния труд

Съчинението започва с увод, в който авторът ясно и правилно очертава предмета на своето изследване, неговия обхват, цели, задачи и проблемни моменти, върху които е съсредоточил изследователските си усилия.

В началото на първа глава уместно са направени кратки терминологични бележки с цел изясняване на основните понятията, с които се борави впоследствие в изложението. Следва проследяване на историческото развитие на правото на напускане от ООД в България от възстановяване на българската държава през 1878 г. до влизане в сила на сега действащия Търговски закон (ТЗ), като са разгледани два периода – до 1951 г., когато са отменени ТЗ (отм.) и Закона за дружествата с ограничена отговорност (отм.) и след това до 1991 г. Направен е и подробен обзор на правната уредба на правото на напускане от ООД в множество правни системи според тяхното законодателство – Германия, Австрия, Франция, Италия, Швейцария, Русия, Турция, Обединено кралство Великобритания и СИ, САЩ. Не е пропуснат и въпроса с правото на напускане на европейското дружество и на европейското обединение на икономически интереси според правото на Европейския съюз и съответните разпоредби на българския ТЗ (чл.чл. 280а, 280б и новите редакции на чл.чл. 281, 282 и 283), които ги уреждат.

В първа глава е разгледан и ключовият теоретичен въпрос за правната същност на правото на напускане на съдружник в ООД, по който има изразени различни становища в теорията. След като коректно излага различните становища, авторът приема тезата, че правото на напускане представлява субективно потестативно право на съдружника с едностранно изявление да внесе промяна в правната сфера на дружеството. Поддържа се също, че правото на напускане няма санкционни функции и че за разлика от повечето потестативни права за възникването му не е необходимо проявяването на допълнителен юридически факт – то се явява елемент от съдържанието на членственото правоотношение. Изразеното разбиране за същността на правото на напускане и приведените доводи представляват оригинален принос на автора, въпреки че може да се препоръча доразвиване на тезата с оглед на извеждане и на други особености на това субективно право съпоставено с други, уредени от закона потестативни права. По-нататък авторът аргументирано възприема двуелементния фактически състав на упражняването на правото на напускане – писмено предизвестие, представляващо едностранна правна сделка и срок, като правилно според мен критикува разбирането за триелементен фактически състав, при който се добавя и решение на Общото събрание на дружес-

твото. Следва анализ на функциите на правото на напускане като проявление на принципа на автономия на волята в частното право, както и изясняване характера на нормата на чл. 125, ал. 2 ТЗ. Изведени и систематизирани са допустимите уговорки в отклонение на предписанието на нормата, като е формулиран критерий въз основа на който следва да се преценява действителността на една или друга отклоняваща се от законовото правило уговорка като недействителна. Последното има важно практическо значение, тъй като уговорки извън допустимите рамки няма да произведат правно действие и ще се считат за неписани. За още по-добро изясняване същността на правото на напускане в края на първа глава са направени съпоставки със сходни права, уредени в закона, като сравнението върви по 5 критерия – същност, титуляр, фактически състав на упражняване, ред за упражняване и последици.

Във втората глава на дисертацията е направен цялостен и подробен анализ на упражняването на правото на напускане на съдружник в ООД. След като се посочи носителят на правото – съдружник в ООД се разглеждат различните видове възможни съдружници, като се очертават особеностите на упражняването на правото в зависимост от вида на субекта – съдружник. Те биха могли да бъдат физическо лице и различни видове юридически лица със стопанска и нестопанска цел, като се набляга както на волеобразуването, така и на реализирането на правото на напускане в различните хипотези. Не е подминат и съществения въпрос за упражняване на правото на напускане в случаите, когато съдружник е държавата или община. Разгледани са и хипотезите на упражняване на правото от пълномощник и при съпритежаване на дружествен дял. В тази връзка е направен правилния извод, че когато правото се упражнява от юридическо лице, което не е търговско дружество, то следва да се спазват съответните правила за това юридическо лице, доколкото те са специални спрямо общите на ТЗ. А при съпритежаване на дружествен дял правото на напускане се упражнява чрез съвместно волеизявление на съпритежателите на дела. Относно случая на еднолично ООД е направен обоснован извод, че едноличният собственик на капитала не разполага с право на напускане по смисъла на чл. 125, ал. 2 ТЗ. В тази глава са разгледани и редица специфични хипотези на упражняване на правото – за част от дружествен дял, което според автора е недопустимо, при неизпълнение на задължение за капиталова вноска или на допълнителна парична вноска, при заложен или запориран дружествен дял, напускане в производство по ликвидация и несъстоятелност, и други особени случаи, но значими за практиката. В края на втора глава е отделено внимание на последиците от отправено предизвестие за напускане при недовършен фактически състав на упражняване на правото поради неизтекъл срок. В тази връзка авторът споделя становището, възприето в съдебната практика, че оттеглянето

на предизвестие е по принцип допустимо, стига да не се упражнява превратно. В последния случай това би било основание за изключване на съдружника.

Третата глава на дисертацията е посветена на последиците от упражняване на правото на напускане. Тя не е озаглавена правилно с оглед на съдържанието ѝ („Правни последици от правото на напускане от ООД“), тъй като само по себе си съществуването на правото на напускане няма правни последици докато не бъде упражнено. Независимо от тази бележка, което е с технически характер, може да се посочи, че в тази трета глава е направен изключително обстоен анализ на последиците от упражненото от съдружника право на напускане, които са разгледани подробно и в логическа последователност. Като основна последица авторът извежда прекратяване на членственото правоотношение. Стига се до правилния извод за автоматичното му прекратяване без да е необходимо решение на общото събрание, което е в хармония с поддържаната още в първа глава теза за двуелементния фактически състав на упражняване на правото. Въпреки че не е изрично законово уредено задължение на управителния орган да свика общо събрание, авторът по тълкувателен път стига до такъв извод, като в тази връзка прави и разумно предложение *de lege ferenda* същото да се уреди изрично в закона. Оригинални разсъждения са направени и относно понятието „поемане на дела на напускащия съдружник“, като са изведени два съществени теоретични извода, а именно: че поемането на дела на напускащия съдружник представлява оригинален способ за придобиване на дял в капитала на ООД, при който съдружникът придобива дял срещу извършване на дялова вноски и че поемането на дела представлява едновременно намаляване и увеличаване на капитала на дружеството. Обстойно е изследвана в тази глава особено съществената от практическа гледна точка последица, изразяваща се в пораждаване на вземане за равностойността на дела на напускащия съдружник. С основание авторът критикува непрецизния текст на разпоредбата на чл. 125, ал. 3 ТЗ. Направен е сполучлив по мое мнение опит за изясняване на понятието „чиста стойност на имуществото“ на дружеството, което да послужи като основа за изчисляване на размера на вземането, както и определяне момента на изискуемостта на вземането (неговото възникване). На критичен анализ е подложена съдебната практика по въпроса за характера на нормата, съдържаща се в чл. 125, ал. 3 ТЗ. Аргументирано авторът поддържа тезата за диспозитивния ѝ характер противно на възприетото в съдебната практика. В тази връзка се предлага изрично по законодателен път да се уреди възможността възможността в дружествения договор да се уговаря отклонение от предписания в чл. 125, ал. 3 ТЗ начин на определяне стойността на дружествения дял. В края на тази трета глава се разглеждат и въпросите, свързани с вписването на промяната в търговския регистър, настъпила в

резултат на упражненото право на напускане, както и някои данъчноправни последици от изплащането на дружествения дял.

В заключението на дисертационния труд са обобщени основните резултати от изследването, посочени са въпросите, по които авторът предлага нов поглед върху изследваните от него проблеми, като са направени и разумни предложения за усъвършенстване на законодателството (*de lege ferenda*), включително чрез предложените формулировки на нормативни текстове. Последните представляват оригинален принос в българската правна книжнина.

3. Обща оценка на докторската теза и на качествата на дисертанта като изследовател на правни проблеми

Като цяло дисертационният труд се отличава с богатство и многопластовост на разглежданите от автора хипотези. Изложението е добре структурирано и има завършен вид. Езикът е разбираем, а стилът на изложение - висок. Поддържаните от автора тези са логично и подробно аргументирани с доводи, почерпени най-вече от самостоятелен задълбочен анализ на съдебната практика, но и от научния апарат, с който авторът умело борави. Цялостното ми впечатление при прочита на дисертационния труд е, че дисертантът притежава задълбочени познания в сферата на частното право и по-конкретно на търговското право, запознат е с уредбата на изследваното правно явление и в множество чужди държави, демонстрира много добри способности за самостоятелни научни изследвания и проявява научна смелост да заявява ясно поддържаните от него становища, както и да критикува, но боравейки с научни аргументи. Наред с това следва да се отбележи, че авторът познава в детайли българската съдебна практика и може критично да я анализира, има поглед върху разглежданите въпроси и от практическа гледна точка, което му позволява да открие важните практико-приложни проблеми, да насочи изследователските си усилия върху тях и да предложи своята интерпретация, а там където е необходимо - да направи предложения за алтернативно на възприетото в практиката тълкуване и прилагане на закона. Изложението показва също, че авторът умее да води етична и ползотворна задочна научна дискусия с цитираните от него автори, независимо дали споделя или оспорва тяхното становище по един или друг разглеждан от него в работата въпрос.

4. Научни и научно-приложни приноси

Дисертационният труд разкрива множество научни и научно-приложни резултати, които могат да бъдат определени като приноси в развитието на правната наука у нас. Следва да

се отбележи също, че работата съдържа и съществени практически приноси. Без претенция за изчерпателност, по-важните приносни моменти според мен са следните:

- извършването на цялостен и задълбочен анализ на правото на напускане на съдружник в ООД, неговото упражняване и последици, който научен анализ е първият в българската правна литература, поради което дисертацията може да определи като научна новост;

- подробният исторически и сравнителноправен преглед на правната уредба на правото за едностранно прекратяване на членството в дружество с ограничена отговорност, както и този, съдържащ се в източници на правото на Европейския съюз;

- аргументираният извод за двуелементния фактически състав на упражняването на правото на напускане – писмено предизвестие и изтичане на предвидения в закона или в дружествения договор срок с последица автоматично прекратяване на членството;

- анализът на правната същност на правото на напускане, в резултат на който авторът стига до извода, че то е субективно потестативно право на съдружник в ООД, представляващо част от съдържанието на членственото правоотношение;

- изясняване характера на нормата, съдържаща се в чл. 125, ал. 2 ТЗ – диспозитивна, но в определени рамки, определяни от изведения от автора критерий – недопустимост на уговорки, имащи за последица отказ или обективна невъзможност за упражняване на правото на напускане;

- очертаване на особеностите на оттеглянето на предизвестие за напускане преди изтичане на срока;

- определяне на последиците от упражненото право на напускане, тяхното систематизиране по различни критерии и задълбоченото и подробно изследване на всяка една от тях;

- дефиниране на понятието „поемане на дела на напусналия съдружник“ и аргументирането на извода, че то представлява оригинален способ за придобиване на дял в капитала на ООД в резултат на едновременно намаляване и увеличаване на капитала;

- обосноваването извод, че едноличният собственик на капитала не разполага с право на напускане по смисъла на чл. 125, ал. 2 ТЗ

- оригиналният анализ на начина за изчисляване на паричната равностойност на дела по чл. 125, ал. 3 ТЗ и обосноваването критика на възприетата в съдебната практика теза за недействителност на уговорки в дружествения договор, направени в отклонение на законовото правило за счетоводния баланс като единствена възможна основа за определяне на стойността на дела на напусналия съдружник;

- множеството разумни предложения за усъвършенстване на действащото законодателство с формулираните от автора нормативни текстове.

5. Критични бележки и препоръки

Затруднявам се да направя критични бележки към представения за публична защита дисертационен труд, свързани със структурирането и обхвата му, както и с правилността на убедително защитените от автора тези. Респектиран съм от задълбочеността и логиката на изложението. Не толкова като критични бележки, а по-скоро като препоръки мога да отбележа следното:

- изследването би увеличило значително теоретичните си приноси, ако авторът бе разширил своя анализ на правната същност на правото на напускане на съдружник в ООД с фокус върху главната му особеност, а именно, че за разлика от класическите примери за потестативни права, които традиционно в българската частноправна доктрина са определяни като вторични/секундарни, в случая възникването на правото на напускане не е резултат от осъществяването на допълнителен юридически факт при съществуващо правно отношение. Въз основа на тази особеност, която се наблюдава и при някои други потестативни права (напр. правото на делба, както правилно авторът е отбелязал на стр. 52, бел. 125 под линия) би могло да се обособи отделен вид потестативни права, условно наречени първични и така да се доразвие теорията за потестативните граждански права;

- на отделни места в изложението неправилно се употребява словосъчетанието „фактически състав на правото на напускане“, като се има предвид фактическия състав на упражняването му – напр. в гл. I, т. 5.2. е озаглавена „Фактически състав на упражняването на правото на напускане“, а още в първото изречение на тази точка се говори за фактически състав на правото на напускане. Всъщност, ако се приеме, че правото на напускане е интегрална част от съдържанието на членственото правоотношение, което аз считам за правилното разбиране, то правото възниква със самото членствено правоотношение от ФС, който го поражда и следователно може да се говори единствено за фактически състав на упражняване на правото;

- заглавието на глава III е неточно формулирано (вероятно редакционен пропуск, посочен по-горе) - „Правни последици от правото на напускане“, като очевидно отново иде реч за последици от упражняването, тъй като само по себе си правото на напускане няма последици. Те настъпват, ако бъде упражнено;

- като препоръка към автора бих направил да доразвие критичните си разсъждения относно възприетото в чл. 125, ал. 3 ТЗ разрешение стойността на дела на напускащия съдружник да се определя въз основа на счетоводен баланс, а не само да се критикува съдебната

практика за императивен характер на разпоредбата. Множество аргументи могат да се почерпят от направения от дисертанта сравнителноправен преглед, където в различните държави в съответните законови разпоредби се говори за „пазарна стойност“, „действителна стойност“, „истинска стойност“ и никъде за стойност, определена съобразно счетоводен баланс на дружеството;

- работата има потенциал да се дообогати и с ползването на допълнителни източници на френски и/или руски езици, а не само на английски и немски;

С горните препоръки авторът по своя преценка може да се съобрази, ако реши да публикува своето изследване, което аз лично силно препоръчвам, тъй като работата би била изключително полезна както за всички практикуващи в сферата на дружественото право юристи, така и за преподаватели по търговско право и изследователи. Бележките ми в тази точка по никакъв начин не променят отличното впечатление от дисертационния труд и неговите значими научни и научно-приложни резултати.

6. Оценка на автореферата и публикации на автора по темата на дисертацията

Представеният автореферат се състои от 33 страници. В него са очертани накратко предметът и целите на изследването, както и използваните методи. В стегнат и систематизиран вид правдиво и достъпно е представено съдържанието на дисертацията, както и постигнатите основни научни и научно-приложни резултати, като коректно е изразено и авторовото мнение относно направените научни приноси и предложения за усъвършенстване на законодателството. Изложението в автореферата е ясно, синтезирано и дава добра възможност за първоначална ориентация в най-важните от теоретична и практическа гледна точка проблеми, изследвани в работата, както и за позицията на автора по всеки един от тях.

По темата на дисертацията авторът е направил 5 (пет) публикации, които са посветени на отделни съществени проблеми на правото на напускане на съдружник в дружество с ограничена отговорност, обхванати, доразвити и инкорпорирани впоследствие в цялост в дисертационния му труд. Тези публикации на дисертанта покриват напълно и дори надхвърлят нормативно установените минимални национални наукометрични критерии. Чрез тях значителна част от новаторските тези на автора са популяризирани и са станали достояние на правната общност – академична и на правниците-практици. Те затвърждават впечатлението, че дисертантът притежава задълбочени познания в сферата на частното право и по-конкретно на търговското право, както и отлични способности за самостоятелни научни изследвания, които, уверен съм, ще продължат и ще се задълбочат в следващите години.

6. Заключение

С оглед на гореизложеното считам, че представеният за публична защита дисертационен труд на тема **„Право на напускане на съдружник в ООД и правни последици от упражняването му“** с автор **Георг Росен Шиков** отговаря напълно на изискванията, уредени в чл. 6, ал. 3 от Закона за развитието на академичния състав в РБ (ЗРАСРБ) и чл. 27 от Правилника за прилагането му. Убедено давам положителна оценка по смисъла на чл. 10, ал. 1, изр. 2 ЗРАСРБ на защитавания дисертационен труд, поради което ще гласувам в подкрепа на предложението за даване на **образователната и научна степен „доктор“** на автора на дисертацията – **Георг Росен Шиков** по научната специалност **„Гражданско и семейно право“** в професионално направление 3.6. **„Право“**.

26.04.2024 г.

Член на научното жури:

(доц. д-р Мирослав Димитров)

R E V I E W

From Associate Prof. Miroslav Mityov Dimitrov, Law Faculty of the UNWE – internal member of the scientific jury, determined by virtue of an Order No. 528/28 February 2024 of the Deputy Rector of Scientific Research Department of the UNWE for the public hearing of the dissertation for awarding an educational degree “doctor” in the field 3. Social, economic and legal studies, professional direction 3.6. Law, PhD program Civil and family law

Topic of the dissertation: Right of withdrawal of a shareholder from a limited liability company and legal implications of its execution

Author: Georg Rossen Shikov

1. Short summary of the procedure and about the PhD candidate

By order No. 528/28 February 2024 of Deputy Rector of Scientific Research Department of the UNWE, issued on the basis of the proposal of the Faculty Council of the Law Council (Protocol No. 1/16.02.2024), I have been appointed as an internal member of the scientific jury in the procedure for the public hearing of a dissertation work on the topic Right of withdrawal of a shareholder from a limited liability company and legal implications of its execution with author Georg Rossen Shikov - full-time PhD candidate in the PhD program Civil and Family Law at the Department of Private Legal Studies of the Faculty of Law at the UNWE.

The PhD candidate Georg Shikov was born in 1993. He completed his higher education at the Faculty of Law of the UNWE in 2017, where he graduated with distinction (GPA upon graduation 5.86 and GPA from state exams – 6.00). During his studies at the Faculty of Law at the UNWE, he distinguished himself as one of the most outstanding students - he was a member of the first team of the Faculty of Law at the UNWE in the prestigious international moot court competition in international commercial arbitration and international commercial law “Willem C. Vis 2017”, and a finalist in the National Competition in Civil and Commercial Law 2017, as well as the winner of the “Student of the Year” award in category “Law” for year 2017. As a student, he showed a clear interest in scientific legal research, which was objectified in five published articles in the period 2015-2017, including one signal (co-authored with Tenev, D.) to the Supreme Court of Cassation of the Republic of Bulgaria for conflicting court practice on the legal question “Is it permissible for a shareholder to intervene as a third-party assistant to the side of the defendant commercial company in the claim proceedings with a legal basis Art. 74 of the Commerce Act”. He

took part in three scientific conferences with delivered scientific reports. In parallel with these scientific appearances, he participated in the internship programs of the Faculty of Law in the Sofia District Court (2014-2015) and the Sofia City Administrative Court (2015). Even as a student, he also worked as a lawyer's associate in a law firm, and since 2018, after completing his legal education, he has been registered as an attorney in the Sofia Bar Association.

After a successful PhD candidate competition, held in February 2020, by Order No. 962/30 April 2020, Georg Shikov was enrolled as a PhD student in professional direction 3.6 Law, PhD program in "Civil and Family Law" at Department of "Private Law Sciences" of the Faculty of Law at the UNWE, full-time form of education, with academic supervisor Prof. Dr. Ivan Tsvetanov Ivanov. During his studies, the doctoral student has completed all the tasks set out in his individual study plan, having passed the exams (doctorate minimums) with excellent success and made the required number of publications according to the normative requirements for scient metric indicators. He presented a project for a dissertation, which was discussed at a meeting of the Department of Private Legal Studies, held on 08 February 2024. At the meeting, the project for a dissertation work presented by the PhD student Georg Shikov was evaluated positively and a decision was made to refer it to public hearing before a scientific jury.

Simultaneously with his studies initially as a student and later as a PhD student and his work as a legal practitioner, the PhD student Georg Shikov has an impressive publication activity - a total of 13 articles in scientific journals and reports presented at scientific conferences and subsequently published in collections (the first his publications are from 2015, when he was still a student). And since his enrollment in the PhD program until now, he has published 9 articles, and a significant part of his publications are related to the topic of his dissertation. Even this brief biographical and professional reference shows that the PhD student has remarkably quickly established himself as a legal practitioner on the one hand and as a young scholar-researcher in the field of private law with prominent interests in the field of Commercial Law and in particular – Corporate law.

2. General characteristics of the dissertation - *Обща характеристика на дисертационния труд* – relevance, significance, structure, methods of research and content of the dissertation

2.1. Relevance and significance

The topic of the dissertation work has been chosen successfully and clearly outlines the subject of the scientific research. It is dissertable and has a scientific and practical dimension - clarifying the legal nature of the right of withdrawal, the procedure for its exercise and the legal consequences of leaving on the one hand, and on the other - analyzing the many practical problems that

the exercise of the right of withdrawal places. The topic is undeniably relevant. The reasons for this are mainly two. The work is dedicated to an unexplored topic within the framework of a dissertation or monographic scientific study, at least in the Bulgarian legal literature. Articles have been published only on individual problems related to the termination of the membership of a shareholder in an LLC. It is undeniably relevant also due to the fact that the withdrawal of a shareholder in an LLC and the termination of his membership on this basis is common in practice, and at the same time causes many disputes, which are very often referred to court for resolution. It is this actuality of the topic that probably provoked the author to proceed to a comprehensive analysis of the right of withdrawal of a shareholder in an LLC, the prerequisites and procedure for its exercise and consequences. The topicality of the dissertation research and the original theses presented in it, substantiated by the author, necessitate the conclusion that the presented dissertation represents a scientific innovation in the Bulgarian legal doctrine.

2.2. Structure of the dissertation and research methods used

The dissertation was developed in accordance with the requirements of Art. 27 of the Regulation for Application the Development of Academic Personal of Republic of Bulgaria Act. It is structured correctly and balanced. The separate parts follow logically one after the other, achieving a meaningful integrity and completeness of the exhibition. It consists of an introduction, three chapters, a conclusion and a bibliography (a list of references). The dissertation as a volume covers the usual one and amounts to a total of 262 pages, of which 247 pages are of purely scientific content. 480 footnotes have been made, at the same time not self-serving, but aimed at the relevant specific problem discussed in the main text. The scientific apparatus used covers a total of 126 course titles, monographs, articles, studies and other sources in Bulgarian and foreign languages (English and German). The court practice, especially of the Supreme Court, on the cases investigated by the author is also critically analyzed. At the end of the presentation, after the conclusion, the author's proposals for improving the legislation (*de lege ferenda*) with specific wordings of normative texts are systematically presented.

In his research, the author used many scientific methods. Along with the classic methods of scientific research - analysis, synthesis, induction, deduction and the traditional legal-dogmatic approach in the field of law, expressed in the known and widely practiced methods of interpreting legal provisions (logical, systematic, teleological, etc.), the author skillfully used the legal-historical and comparative law methods, which on the one hand clarify the problematic moments of the withdrawal of a shareholder in the limited liability company discussed in the work, and on the other hand, they help the author to argue the points he maintains in the dissertation.

2.3. Content of the dissertation

The work begins with an introduction, in which the author clearly and correctly outlines the subject of his research, its scope, goals, tasks and problematic moments on which he focused his research efforts.

At the beginning of the first chapter, short terminological notes are appropriately made in order to clarify the main concepts that are dealt with subsequently in the presentation. The following is a tracing of the historical development of the right of withdrawal from an LLC in Bulgaria from the restoration of the Bulgarian state in 1878 to the entry into force of the current Commerce Act (CA), considering two periods - up to 1951, when the Commerce Code was repealed (repealed) and the Limited Liability Companies Act (repealed) and thereafter until 1991. A detailed review of the legal framework of the right to withdraw from an LLC in multiple legal systems according to their legislation - Germany, Austria, France, Italy, Switzerland, Russia, Turkey, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, USA - has been made. The question of the right to withdraw from the European company and the European association of economic interests according to the law of the European Union and the relevant provisions of the Bulgarian Commerce Act (Articles 280a, 280b and the new editions of Articles 281, 282 and 283), which regulate them.

In the first chapter, the key theoretical question about the legal nature of the right of withdrawal of a shareholder in an LLC is also discussed, on which different opinions have been expressed in the theory. After correctly presenting the different opinions, the author accepts the thesis that the right to withdraw is a subjective, potestative right of the shareholder with a unilateral statement to introduce a change in the legal sphere of the company. It is also maintained that the right of withdrawal does not have sanctioning functions and that, unlike most potestative rights, the manifestation of an additional legal fact is not necessary for its occurrence - it is an element of the content of the membership relationship. The expressed understanding of the nature of the right of withdrawal and the arguments presented represent an original scientific contribution of the author, although further development of the thesis can be recommended in order to bring out other features of this subjective right compared to other potestative rights regulated by law. Further, the author reasonably perceives the two-element factual composition of the exercise of the right of withdrawal – a written notice, representing a unilateral legal transaction and a term, and rightly, in my opinion, criticizes the understanding of a three-element factual composition, in which a decision of the General Meeting of the company is also added. The following is an analysis of the functions of the right of withdrawal as a manifestation of the principle of autonomy of will in private law, as well as clarification of the nature of the norm of Art. 125, para. 2 CA. Permissible stipulations deviating from the prescription of the norm have been deduced and systematized, and a criterion has been formu-

lated on the basis of which the validity of one or another stipulation deviating from the legal rule should be assessed as invalid. The latter has an important practical meaning, since stipulations outside the permissible framework will not produce legal effect and will be considered unwritten. For an even better clarification of the nature of the right of withdrawal, at the end of the first chapter, comparisons are made with similar rights regulated in the law, and the comparison goes according to 5 criteria - nature, holder, factual composition of exercise, order of exercise and consequences.

In the second chapter of the dissertation, a comprehensive and detailed analysis of the exercise of withdrawal by a shareholder in an LLC is made. After specifying the holder of the right - a shareholder in the LLC, the different types of possible shareholders are considered, outlining the particularities of the exercise of the right depending on the type of entity - shareholder. They could be a natural person and various types of legal entities with a commercial and non-commercial purpose, emphasizing both the formation of will and the realization of the right to leave in the various scenarios. The essential issue of exercising the right of withdrawal in cases where the shareholder is the state or a municipality has not been overlooked as well. The hypotheses of exercising the right by a proxy and in case of co-ownership of a company share are also considered. In this regard, the correct conclusion was made that when the right is exercised by a legal entity that is not a commercial company, the relevant rules for that legal entity should be observed, insofar as they are special compared to the general rules of the Commerce Act. And in the case of co-ownership of a company share, the right of withdrawal is exercised through a joint declaration of will of the co-owners of the shares. Regarding the case of a sole proprietorship, a justified conclusion was made that the sole owner of the capital does not have the right to leave within the meaning of Art. 125, para. 2 of the Commerce Act. This chapter also examines a number of specific hypotheses of exercising the right - for part of a company share, which according to the author is inadmissible, in case of non-fulfillment of an obligation for a capital contribution or an additional cash contribution, in case of a pledged or seized company share, withdrawing in proceedings under liquidation and bankruptcy, and other special cases, but significant for practice. At the end of the second chapter, attention is paid to the consequences of the notice to withdraw with an incomplete factual composition of the exercise of the right due to an unexpired term. In this regard, the author shares the opinion adopted in the court practice that the withdrawal of the notice is in principle permissible, as long as it is not exercised improperly. In the latter case, this would be grounds for excluding the shareholder from the company.

The third chapter of the dissertation is devoted to the consequences of exercising the right of withdrawal. It is not properly titled in view of its content ("Legal Consequences of the Right of Withdrawal from an LLC"), as the mere existence of the right of withdrawal has no legal effect un-

til it is exercised. Regardless of this note, which is of a technical nature, it can be pointed out that in this third chapter an extremely thorough analysis of the consequences of the shareholder's exercise of the right of withdrawal has been made, which are examined in detail and in a logical sequence. As the main consequence, the author points out the termination of the membership relationship. The correct conclusion is reached for its automatic termination without the need for a decision of the general meeting of the shareholders, which is in harmony with the thesis maintained in the first chapter about the two-element factual composition of the exercise of the right. Although it is not an explicit statutory duty of the governing body to convene a general meeting, the author comes to such a conclusion through interpretation, and in this connection makes a reasonable proposal *de lege ferenda* to explicitly regulate the same in the law. Original considerations were also made regarding the concept of "taking over the share of the withdrawn shareholder", and two essential theoretical conclusions were drawn, namely: that the taking over of the share of the withdrawn shareholder is an original method of acquiring a share in the capital of the LLC, in which the shareholder acquires the share against making a share contribution and that the taking of shares represents both a decrease and an increase in the capital of the company. In this chapter, the particularly significant practical consequence, expressed in the creation of severance payment of the share of the departing shareholder, has been thoroughly studied. The author rightly criticizes the imprecise text of the provision of Art. 125, para. 3 of the Commerce Act. A successful, in my opinion, attempt was made to clarify the concept of "net value of the company's property", which would serve as a basis for calculating the amount of the claim for severance payment for the company share, as well as determining the moment of demandability of the claim (its occurrence). The court practice on the issue of the nature of the norm contained in Art. 125, para. 3 CA was also put into critical analysis. Through arguing, the author supports the thesis of its dispositive nature of the norm, contrary to what is accepted in judicial practice. In this regard, it is proposed to expressly legislate the possibility of negotiating a deviation from the provisions of Art. 125, para. 3 of the Commerce Act way of determining the value of the company share. At the end of this third chapter, the issues related to the entry of the change in the commercial register, which occurred as a result of the exercised right of withdrawal, as well as some tax consequences of the payment of the company's share, are considered.

In the conclusion of the dissertation, the main results of the research are summarized, the issues are indicated, on which the author offers a new view on the problems he researches, and reasonable proposals for improving the legislation (*de lege ferenda*) are made, including through the proposed formulations of normative texts. The latter represent an original contribution to Bulgarian legal literature.

3. General evaluation on the dissertation thesis and the abilities of the PhD candidate as a researcher of legal problems

In general, the dissertation is distinguished by the richness and multi-layeredness of the hypotheses examined by the author. The exhibition is well structured and has a finished look. The language is comprehensible, and the presentation style is high. The arguments supported by the author are logically and thoroughly argued with arguments drawn mainly from an independent in-depth analysis of the court practice, but also from the scientific apparatus with which the author skillfully handles. My overall impression upon reading the dissertation work is that the PhD student has in-depth knowledge in the field of private law and more specifically commercial law, is familiar with the regulation of the studied legal phenomenon in many foreign countries, demonstrates very good abilities for independent scientific research and shows scientific courage to clearly state the opinions he supports, as well as to criticize, but using scientific arguments. In addition, it should be noted that the author knows the Bulgarian court practice in detail and can critically analyze it, he has a view on the issues under consideration from a practical point of view, which allows him to highlight the important practical-applied problems, to direct his research efforts on them and to propose his interpretation, and where necessary - to make proposals for an alternative interpretation and application of the law adopted in practice. The work also shows that the author knows how to conduct an ethical and fruitful extramural scientific discussion with the authors cited by him, regardless of whether he shares or disputes their opinion on one or another issue considered by him in the work.

4. Scientific and scientifically applicable contributions

The dissertation reveals numerous scientific and scientific-applied results that can be defined as contributions to the development of legal science in our country. It should also be noted that the work also contains substantial practical contributions. Without claiming to be exhaustive, the more important contributing points, in my opinion, are the following:

- carrying out a complete and thorough analysis of the right of withdrawal of a shareholder in an LLC, its exercise and consequences, which scientific analysis is the first in Bulgarian legal literature, which is why the dissertation can be defined as a scientific innovation;
- the detailed historical and comparative legal overview of the legal framework of the right to unilaterally terminate the membership of a limited liability company, as well as that contained in sources of European Union law;

- the reasoned conclusion about the two-element factual composition of the exercise of the right of withdrawal - written notice and expiration of the term provided for in the law or in the company agreement with the consequence of automatic termination of membership;

- the analysis of the legal nature of the right of withdrawal, as a result of which the author comes to the conclusion that it is a subjective, potestative right of a shareholder in an LLC, representing part of the content of the membership relationship;

- clarification of the nature of the norm contained in Art. 125, para. 2 of the Commerce Act – dispositive, but within certain boundaries, determined by the criterion derived by the author – inadmissibility of stipulations resulting in the refusal or objective impossibility of exercising the right of withdrawal;

- outlining the specifics of withdrawing the notice to quit before the expiry of the notice period;

- determination of the consequences of exercising the right of withdrawal, their systematization according to different criteria and the in-depth and detailed study of each of them;

- defining the concept of “taking over the share of the departed shareholder” and arguing the conclusion that it represents an original method of acquiring a share in the capital of an LLC as a result of a simultaneous decrease and increase of capital;

- the substantiated conclusion that the sole owner of the capital does not have the right of withdrawal within the meaning of Art. 125, para. 2 of the Commerce Act;

- the original analysis of the way to calculate the monetary equivalent of the shares under Art. 125, para. 3 of the Commerce Act and the justified criticism of the thesis adopted in court practice regarding the invalidity of stipulations in the Articles of Association made in deviation of the legal rule for the accounting balance as the only possible basis for determining the value of the share of the shareholder who withdrew;

- the many reasonable proposals for improving the current legislation with the normative texts formulated by the author.

5. Critical remarks and recommendations

I find it difficult to make critical comments to the dissertation submitted for public defense, related to its structuring and scope, as well as the correctness of the author’s convincingly defended theses. I am respected by the thoroughness and logic of the exposition. Not so much as critical notes, but rather as recommendations, I can note the following:

- the study would have significantly increased its theoretical contributions if the author had expanded his analysis of the legal essence of the right of withdrawal by a shareholder in an LLC

with a focus on its main feature, namely that, unlike the classic examples of potestative rights, which traditionally in Bulgarian private law doctrine are defined as secondary, in this case the emergence of the right of withdrawal is not the result of the realization of an additional legal fact in an existing legal relationship. Based on this feature, which is also observed in some other potestative rights (e.g. the right to partition, as the author rightly noted on page 52, note 125 below), a separate type of potestative rights, tentatively called primary and thus to further develop the theory of potestative civil rights;

- in separate places in the presentation, the phrase “factual composition of the right of withdrawal” is incorrectly used, taking into account the factual composition of its exercise - e.g., in ch. I, item 5.2. is entitled “Factual composition of the exercise of the right of withdrawal”, and already in the first sentence of this point, the factual composition of the right of withdrawal is mentioned. In fact, if it is accepted that the right of withdrawal is an integral part of the content of the membership legal relationship, which I consider to be the correct understanding, then the right arises with the membership legal relationship itself from, which gives rise to it, and therefore it can only be said to be de facto composition of the exercise of the right;

- the title of chapter III is inaccurately worded (probably an editorial error referred to above) – “Legal consequences of the right to leave”, apparently again referring to the consequences of the exercise, since the right of withdrawal itself has no consequences. They occur if exercised.

- as a recommendation to the author, I would make him further develop his critical reasoning regarding the adopted in Art. 125, para. 3 of the Commerce Act allowed the value of the share of the withdrawing shareholder to be determined on the basis of an accounting balance, and not only to criticize the court practice for the imperative nature of the provision. Many arguments can be gleaned from the comparative legal review made by the dissertation, where in the various countries, the relevant legal provisions speak of “market value”, “actual value”, “true value” and nowhere of a value determined according to an accounting standard. balance sheet of the company;

- the work has the potential to be enriched by the use of additional sources in French and/or Russian languages, not only in English and German;

With the above recommendations, the author can at his discretion comply if he decides to publish his research, which I personally strongly recommend, as the work would be extremely useful both for all practicing lawyers in the field of company law and for teachers of commercial law and researchers. My notes on this point in no way change the excellent impression of the dissertation work and its significant scientific and scientific-applied results.

6. Evaluation on the abstract and the publications on the topic of the dissertation

The presented abstract consists of 33 pages. It briefly outlines the subject and objectives of the study, as well as the methods used. In a concise and systematized form, the content of the dissertation, as well as the main scientific and scientific-applied results achieved, are truthfully and accessible, and the author's opinion regarding the scientific contributions made and proposals for improving the legislation is correctly expressed. The exposition in the abstract is clear, synthesized and provides a good opportunity for an initial orientation in the most important problems from a theoretical and practical point of view, investigated in the work, as well as for the author's position on each of them.

On the topic of the dissertation, the author has made 5 (five) publications, which are dedicated to separate essential problems of the right to leave from by shareholder in a limited liability company, covered, further developed and subsequently incorporated in its entirety in his dissertation. These publications of the dissertation fully cover and even exceed the normatively established minimum national scientific criteria. Through them, a significant part of the author's innovative theses have been popularized and have become available to the legal community - academic and practicing lawyers.

6. Conclusion

In light of the above, I reckon that the dissertation presented for public hearing **on the topic Right of withdrawal of a shareholder from a limited liability company and legal implications of its execution with author Georg Rossen Shikov** fully meets the requirements, regulated in Art. 6, para. 3 of the Development of Academic Personal of Republic of Bulgaria Act and of Art. 27, para. 1 of the Regulation for Application the Development of Academic Personal of Republic of Bulgaria Act. I confidently give a positive evaluation within the meaning of Art. 10, para 1, sentence 2 of the Development of Academic Personal of Republic of Bulgaria Act on the dissertation, due to which I will vote in favor of the proposition for awarding educational and scientific degree "doctor (PhD)" to the author of the dissertation – Georg Rossen Shikov under scientific program Civil and Family Law in professional direction 3.6. Law.

26 April 2024

Member of the scientific jury:

(Assoc. Prof. Miroslav Dimitrov)